

najdemo v knjigi tudi opozorila, ki zadevajo našo neposredno sosesčino. Dovolj je na primer spomniti se, da so bili leta 1975 podpisani Osimski sporazumi med Jugoslavijo in Italijo ali pa opozoriti na ostro polemiko med Jugoslavijo in Avstrijo ob znani avstrijski sedmojulijski zakonodaji naslednjega leta, povezani z diskriminacijskim »štetjem posebne vrste« 14. novembra 1976 (z ugotavljanjem slovenske in hrvaške manjšine). V ozki povezanosti s tem vprašanjem pa je bila danes še kako živa jugoslovanska pobuda za urejevanje manjšinske problematike v širokih mednarodnih okvirih Organizacije združenih narodov.

Tone Zorn

Walter Pollak, Sozialismus in Österreich. Podnaslov: Von der Donaumonarchie bis zur Ära Kreisky. Wien-Düsseldorf 1979, 319 str.

Knjiga avstrijskega publicista ter sodelavca salzburške univerze (u. l. 1977) podaja prerez zgodovine avstrijske socialdemokratske (socialistične) stranke od njenih začetkov v preteklem stoletju pa vse do danes. Delo je izšlo po avtorjevi smrti z nekaterimi dopolnitvami, ki segajo še v leto 1979, ter predstavlja enega vidnih prispevkov, namenjenih zgodovini avstrijskega delavskega gibanja.

Po načinu pisanja se knjiga približuje sintetičnim prikazom, zato je, kot je videti, odpadel kritični aparat. Zlasti pa je pisana pod vidikom zdajšnjega položaja Socialistične stranke Avstrije in njene vloge ter nam kot taka pojasnjuje njene padce in dvige, ki so jo pripeljali na vodilni položaj med vsemi političnimi silami avstrijske družbe.

Ko Pollak razpravlja o vlogi nemško-avstrijske socialno demokratske stranke v času razpada habsburške monarhije, opozarja, da je bilo skoro štiridesetletno delovanje stranke odločilno za to, da tedaj ni prišlo do večjega razcepa v socialno demokratsko ter v komunistično stranko. Da pa je bila po razpadu habsburške monarhije vendarle ustanovljena tudi komunistična stranka Avstrije, avtor pripisuje predvsem »v Rusiji šolanim« vojnim povratnikom. Po Pollaku je v tistem času nemško-avstrijska socialna demokracija uspela zlomiti vsaj »radikalizem« ali drugače povedano, revolucionarno delavsko gibanje. K temu je po njegovem prispevalo tudi nerešeno mejno vprašanje s Čehi in Jugoslovani, »ki ni dovoljevalo nikakih radikalnih političnih skokov«, poleg tega pa je politično odločanje Dunaja ovirala tamkajšnja medzavezniška vojaška komisija. Od ostalih dejavnikov, ki so tedaj igrali vlogo, naj poleg odmevnosti avstromarksizma podčrtamo še zlasti to, da so mnogi najvidnejši socialno-demokratski voditelji izšli iz meščanskega okolja ter se pridružili delavskemu gibanju iz liberalno-demokratskih ter humanitarno-socialnih motivov. Pollak poudarja, da avstrijsko-nemška socialna demokracija ni nikoli imela v svojih vrstah poklicnih revolucionarjev.

Posebej je v Pollakovi knjigi zajeto vprašanje priključitve Avstrije nacistični Nemčiji (anšlus). Med vzroke, ki so pogojevali prizadevanje avstrijsko-nemške socialne demokracije za tako priključitev po letu 1918, avtor prišteva

opozorilo, da je v tistem času socialno demokratska stranka Nemčije »dominirala« pri ustanovitvi weimarske Nemčije. Značilen je podatek, da je tedaj eden prvakov avstrijsko-nemške socialno demokratske stranke Otto Bauer, izhajajoč iz obrobnega značaja avstrijskega nemštva, zagovarjal misel o ustanovitvi treh nemških držav na ozemlju avstrijskega dela habsburške monarhije: notranje avstrijske, nemško-češke ter sudetske; te tri države naj bi se zatem priključile Nemčiji.

Sledi oris delovanja in vloge socialno demokratske stranke v času prve avstrijske republike vse tja do prepovedi njenega delovanja v tridesetih letih v času klerofašističnega režima. Temu orisu se pridružujejo opozorila za naslednje ilegalno strankino obdobje (do anšlusa leta 1938). V tem okviru je tudi posebej orisana vloga Otta Bauerja, časovno zajeta vse tja do njegove smrti, že v času po priključitvi Avstrije nacistični Nemčiji.

Za nas najbolj zanimiv del knjige pa je nedvomno tisti, ki govori o socialno demokratski (socialistični) stranki po drugi svetovni vojni. Iz let 1945—1949 naj v tem okviru omenimo odnos stranke do nekdanjih nacistov. Pollak piše, da je stranka navzven sicer nastopala s sloganom, po katerem bi bilo treba avstrijske naciste zamenjati z vojnimi ujetniki v Sovjetski zvezi, vendar pa je zakulisje dajalo popolnoma drugačno sliko. Poudarja, da je bilo med nekdanjimi nacisti mnogo takih z akademskimi naslovi ali vsaj z drugimi kvalifikacijami; vsi ti so bili sedaj na cesti. Značilno je, da ob njih meščanska ljudska stranka (ÖVP) ni odigrala tiste vloge, kot bi pričakovali (namreč pritegnitev v lastne vrste), saj je mela dovolj lastnih intelektualcev (vsekakor pristašev nekdanje krščansko-socialne stranke op. p.). Nasprotno pa so pripadniki takih poklicev socialistični stranki primanjkovali. Pollak piše, da je bila socialistična stranka še zlasti zaradi »katastrofalnega puščanja krvi židovskih intelektualcev« med drugo vojno »marsikdaj v položaju«, da razpoložljiva delovna mesta, ki so ji bila na voljo v državni upravi in v gospodarstvu, izpopolni iz vrst nekdanjih nacionalistov; kdor se je včlanil v socialistično stranko, je namreč lahko računal »na hitro prizanašanje ter poklicno inštalacijo«. Piše tudi, da je na tem področju še posebej izstopala Zveza socialističnih akademikov (Bund sozialistischer Akademiker). Poleg tega je v preteklem obdobju pomemben krog Avstrijcev videl v nacizmu neke vrste socializem ter se je zato po letu 1945 iz razumljivih vzrokov približal socialistični stranki.

Sledi sintetični oris političnega življenja druge avstrijske republike (posebej s stališča socialistične stranke) ter procesov v SPÖ. Med vprašanji, ki nas utegnejo še posebej zanimati, je v knjigi zajeta povojna kariera zdajšnjega avstrijskega kanclerja Bruna Kreiskega in njegovo politično nastopanje. Pri tem ga Pollak prišteva k »mlajši socialistični generaciji« (ne po letih, ampak po politični dejavnosti). Opozarja, da je bil Kreisky že leta 1956 med sestavljalci novega strankinega programa, s katerim se je SPÖ skušala prikupiti čim širšemu krogu Avstrijcev in s katerim se je stranka še bolj oddaljila od idealov iz medvojne časa. O Kreiskem med drugim beremo, da še vedno priznava pozitivno vlogo marksizma, vendar pa le kot metodo družbene analize. — Med nadaljnimi vprašanji utegne našega bralca pritegniti odnos socialistične stranke Avstrije do meščanske svobodnjaške stranke Avstrije ter njuno skupno nastopanje v avstrijskem političnem življenju.

Tone Zorn